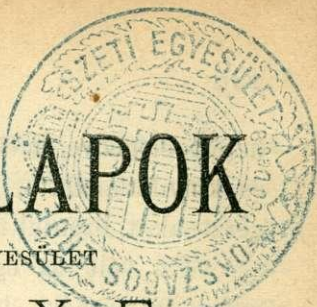

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Megjelenik minden hónapban.

Tizenkettedik évfolyam.

XII. füzet.

December 1873.

Előfizetési díj egy évre és azok számára kik az „Országos Erdészeti-Egyesületnek“ nem tagjai 8 frt; tagok számára az évi 5 frt alapítványi kamat, vagy érdíj beküldése mellett csak 3 frt.

Szerkesztőség s kiadóhivatal Budapestben, a várban, Disz-tér 12. sz. a. I. em. Mérsékelt díjért mindennemű hirdetések közöltetnek.

Erdészeti műnyelvünk érdekében.

Magyar erdészeti műnyelvünk lételet tagadhatlanul az „Erdészeti Lapok“-nak köszönheti. A ki egybehasonlítja azoknak 1862. évi folyamát az ideivel, oly haladást fog tapasztalni; a melylyel meglehetünk elégedve. Évről-évre, füzetről-füzetre észlelhető a könnyebbség, önállóbság, tisztább magyarság az irányban; helyesebb és magyarosabb szavak merülnek föl újra és újra; hibások, rozszak, német zamatuak küszöböltetnek ki; szóval, műnyelvünk tisztább, magyarabb és önállóbb. — A szerkesztőség e tekintetben soha sem tanusított szűkkeblőséget, és ragaszkodást a régihez vagy önalkototthoz; hanem műszavaink folytonos megrostálásnak voltak alávetve, s ebben az erdészeti akademia tanszemélyzete is tevékeny részt vett.

Fájdalom, hazánk nyelvészei szerény törekvéseinket nem méltatták eléggé; magunkra valánk folyvást hagyatva. Az egyetlen Fogarasy igazított egyszer utba, midőn a német Baum helyett *geszt*-et kezdetünk használni. Felsőzöllalásával megle-

hétett elégedve, mert az „E. L.” szerkesztősege, cikkét átvette, és kinyilatkoztatta, miszerint az ő (Fogarasy) véleménye szerint, geszt alatt ezentul Kernholz-ot fog érteni.

Ez volt az egyetlen kéz, mely segítségünkre nyújtott; pedig jól esnék, ha minél többször részesülnénk ily szerencsében.

Könnyü kifogásokat találni, könnyü minket megróvni, hisz mi nem vagyunk nyelvészek! És mégis egy szakot kelle átültetnünk a magyar irodalomba, a melyre roszakaróink azt mondogatták: nem lesz ura annak a magyar nyelv. Mi megmutattuk, hogy ura lett. És mely magyar nyelvész vett magának fáradságot az erdészeti magyar műszótárt a magyar akademiának bemutatni? És ki vállalkozott annak megbirálására?

Volt valaki a hazában, ki nem sürgette volna a selmeczi akademia megmagyarosítását? És midőn az, öt év előtt egy csapással, megmagyarosított: volt-e valaki, a ki azt érdemül róttá volna föl? Pedig nekünk, kiknek ezt ki kellett vinnünk nyomról-nyomra, kelle megküzdennünk minden szóval, minden kifejezéssel. Mi volt jutalmunk: rengeteg hallgatás, vagy tanítványaink részéről gyakori gúny, kétely, gáncs. Pedig ha szakirodalmunk fejlődését a nyelvészek figyelemre méltatják, az általuk kimondott helyeslés megadja szavainknak a szentesítést, helyreigazításuk, új és jobb alkotására serkent. Alkalmam volt gunyos megjegyzéseket olvasni egy napi lapban a kereskedelmi ministerium alkotta néhány szóra, de csak gúnyt, jóakaróntbaigazítást nem. Nyelvészeink kutatják nyelvrokonságunkat a finekkel, tatárokkal, lappokkal és tudja az ég miféle népekkel; hanem nekik arra nem lehet idejük, hogy a mi kisszerű műnyelvünkkel foglalkozzanak!

Foglalkozzunk tehát mi; az elhagyottság új sarkantyú legyen; legalább, ha némileg jó lesz az, a mit létrehozunk, magunknak köszönhetjük.

E czélra mindenekelőtt szükséges, hogy szaktársaink nagyobb figyelemmel kísérvék irodalmi fejlődésünket, megjelenő műszavainkat. Alig jelenik meg e lapokban czikk, a melyik ne hozna új szót, új kifejezést. Nem kell mindig várni, hogy felőle a szerkesztőség ünnepélyesen nyilatkozzék; ha nem volna használható, ha különös kifogása volna, majd odairná.

Számos szó küszöböltetett már ki egy idő óta, és mégis némely szaktársunk által folyton használtatik. Még maig is beszél némely szaktársunk szépen zöldelő, vidoran növekvő gesztekről! Némelyek azt mondják: már megszoktam, nehezen esik elszokni tőle. Ezt mondhatja az agg, a ki élte hosszú szakára szokta volt azt meg; de pár évi használat erre nem jogosít. És valljuk meg őszintén, nem egyéb az hanyagságnál, nemakarhatnámságnál.

Midőn e tekintetben hibáinkra mutattam, bátor leszek ily általam anathemára méltónak talált szavakat bemutatni.

Ujbólitás, Verjüngung. Talán a magyar előtt e fogalom ismeretlen? Korántsem, pl. *a fürdés után tökéletesen följultam; egészen följulva érzem magamat* stb. Mondjuk tehát: *föjlulás, följújtás, följulul, följújtó vágás, följult tér, erdő.* Én az ujbólitás szót elfogadom, ha mutatja valaki párját a magyar nyelvben, a midőn ragozott melléknévből képzett nyelvünk igét, főnevet.

Hullám, szállam, utóserdény, előserdény, utónövendék sat. A német erdész a nehéz magból származó kelvényt (kikelt csemeték összegét) *Aufschlag*, a könnyű repülő, szálló magéból származottat: *Anflug* szóval jelöli. Némely magyar erdészek az elsőt *hullám-nak*, a másodikat *szállam-nak* akarják nevezni. Részemről azt tartom, ezen megkülönböztetésre épenséggel nincsen szükség, legalább én hiányát nem érzem, pedig az erdőtenyésztés előadásánál beleütköztem volna. Én kelvénynek mondom, daczára, hogy némely hallgatóm azt tartja, hogy a kelvény daganat. Lám itt is csak a nyelvész tekintélye dönthet.

Ha valamely erdő lehulló magjából följul, azt mi *vetényülés*-nek nevezzük; persze jobb lett volna mondani *vetül*, de azt már elfoglalták előlünk: jelent *projiciálódik* sat. Vagy jobb lenne *önvetődés*, vagy *vetődés*? (pl. ezen tér bevetődött, t. i. az álló erdő maga vetette be ezen területet.) Kérem nyelvész urak, döntsenek!

Az ily vetényülés útján létrejött zsenge csemeték összegét (a kelvényt) a német *Nachwuchs*-nak nevezi. Ebből lettek *utóserdény*, *utónövendék* és más barbár szavak. Én a csemete szó *csem* gyökelemét megtartván, *csem-ed-ék*-nek nevezem. Ebből az olyat, a mely idő előtt jöve létre, a *Vorwuchs*, *elő- vagy koracsemedék*, a rosz, hasznavehetlen *korcs*, vagy *fattyucsemedék*. *Serdény*-nek én a már serdülő csemedéket (Jungmais) nevezem. A még vénebb, az a *surjános* (Raitelbestand). Erre következik a *rudas* (Stangenholz), a *közelvágható* (angehend haubar), *vágható*, (haubar), *tulkoros* (Überständig), *elélemedett* (abständig); synonymák: *elaggott*, *elvéhedt*, *leélt*.

Utójavítás, *Nachbesserung*. Hát a javítás, vagy a kijavítás mi? Vagy hát mért nem foltozgatás, vagy kifoldás?

Mile, *bogsa*, *máglya*. Az első a német *Meiler*, sőt inkább a szlávositott *mila* szóból rontatott; *bogsa* román szó, *máglya* pedig, *Scheiterhaufen*. Én hasonlóan a *boglya* szóhoz, melylyel a szentitendő szénrakás nagy hasonlatossággal bír, a megegyező *dom* gyökelemből a *domlya* szót alakítottam; tehát *fekvő*, *álló domlya*, *domlyaszénítés*, *domlyaszén* stb.

A *Lösche* szerintem *porma* (mert porból áll), a *Rumme*, *szelelő*, a *Haube*, *korona*; az olasz *domlya* alá *hidlást* (a műszótárban *alpolcz*) rakatok sat.

Alfa, *Unterholz*, nem tudok jogos kifogást tenni ellene, de fülem mai napig sem tudta megszokni; inkább azt, hogy *aljfa* vagy *alyfa*. E tekintetben azonban különbséget kell tennünk, azon fa és cserje növényzet közt, mely a fák, az erdő alját

(talaját) elszegényedés ellen védi, (Bodenschutzholz): azt nevezem *cserőczé*-nek (lásd magyar nyelv szótára *); sarjából álló részét pedig a közép erdőnek *sarjang*, *sarang* vagy *sereng*-nek (lásd magyar nyelv szótára) nevezem. Az *Oberholz*, *főfa* (felfa nem jó, mert akkor az is jó : *lefa*).

Elővágás, *sötétvágás*, *vetővágás*, *ritkító vágás*. *Lichtungshieb*, *Lichtschlag*. A fokozatos följutító vágásnál az *előkészítő vágás* szót némelyek igen hosszúnak találják, és *elővágást* vagy *sötétvágást* szóról-szóra (*Dunkelschlag*) használnak. Helyesebb az oly szó, melyhez nem kell magyarázat, még pedig ha mondjuk : *előkészítő vágás*, még a nem szakember is tudja miről van szó. A *vetővágás*, *vetényvágás* mindkettő jó szavak. A *ritkító vágás*, maradhat, ámbár én helyette használom : *taroló vágás*, mert az egész nem egyéb fokenkénti letarolásnál. A *vigályvágás* szót szükségesnek tartom a *Lichtungshieb* kifejezésére (lásd „Erdőtenyésztés” 231. lap Vigályos gazdaság). E szerint vigályítani, annyi mint ritkább állásba helyezni az erdőt vigályos gazdaság számára, és *durchforsten*, *áterdőlni*; *ausforsten*, *kierdőlni*, *aufforsten*, *erdősíteni*.

Gereblye, *Rechen*. *Gereblye* szó helyett az uszófa fölfogására szolgáló építményt inkább a szónak gyökével *gereb* vélném nevezni. A *lye* szóképző kissé kicsinyítőleg látszik nekem hangzani. A *gereb*, összeköttetéseknel tetemesen rövidítést is eredményez. *Terelő-gereb* (Abweis-Rechen), *bak-gereb* (Bockrechen), *gerebudvar* (Rechenhof), *gerebsatorna* (Rechenkanal) stb.

Illés Nándor.

*) Ugyan megérjük-e ezen műnek végét a melyre nekünk oly szükségünk van, mint a mindennapi kenyérre.